

ПСИХОЛОГІЯ, СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА КОНСУЛЬТУВАННЯ В СУСПІЛЬСТВІ ЗМІН

УДК 364.22 + 341.01:330.55

doi: 10.20998/2227-6890.2025.2.21

Л.М. ГРЕНЬ, В.Р. ВАРАВІН

ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ПОШИРЕННЯ БІДНОСТІ ТА СТРАТЕГІЇ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

У статті зазначено, що подолання бідності є однією з головних цілей сталого розвитку ООН. Наведено складові державної стратегії подолання бідності: підвищення рівня зайнятості, розвиток системи соціального захисту, інвестиції в освіту та охорону здоров'я, забезпечення рівного доступу до послуг. З'ясовано, що бідність значною мірою пов'язана з ефективністю функціонування державних інституційних факторів. Визначено основні напрями державної стратегії подолання бідності (підвищення рівня зайнятості та розвиток людського капіталу, розвиток ринку праці та зайнятості, модернізація системи соціального захисту, інвестиції в освіту та розвиток людського капіталу, зміцнення системи охорони здоров'я, розвиток інфраструктури та регіональної економіки, підтримка вразливих груп населення у період війни).

Ключові слова: бідність, державна стратегія, зайнятість, вразливі групи населення, суспільство, економіка, соціальний захист, соціальна інтеграція.

L.M. HREN, V.R. VARAVIN

MAIN CAUSES OF THE SPREAD OF POVERTY AND STRATEGIES TO OVERCOME IT

The paper states that poverty eradication is one of the main goals of the UN sustainable development. The components of the state strategy for poverty eradication are presented: increasing employment, developing the social protection system, investing in education and healthcare, and ensuring equal access to services. It was found that poverty is largely related to the effectiveness of the functioning of state institutional factors. The main directions of the state strategy for overcoming poverty were determined (increasing the level of employment and development of human capital, development of the labor market and employment, modernization of the social protection system, investments in education and development of human capital, strengthening the health care system, development of infrastructure and regional economy, support for vulnerable groups of the population during the war).

Key words: poverty, state strategy, employment, vulnerable groups, society, economy, social protection, social integration.

Постановка проблеми. В умовах глобальних економічних трансформацій, воєнних конфліктів, структурних змін на ринку праці та зростання соціальної нерівності проблема бідності набуває особливої актуальності для України. Становлення соціально-орієнтованої економіки та формування ефективної системи соціального захисту неможливі без глибокого аналізу причин виникнення бідності, критеріїв її визначення та пошуку результативних стратегій подолання. Бідність виступає не лише економічною категорією, але й комплексним соціальним явищем, вона впливає на доступ громадян до освіти, медицини, соціальних послуг, а також на можливість реалізувати власний потенціал. Сучасні тенденції показують, що традиційні механізми подолання бідності не завжди дають стійкі результати, а існуючі підходи часто потребують перегляду та адаптації до нових реалій, зокрема викликаних економічною нестабільністю та військовими діями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ступінь наукової розробленості проблеми є достатньо широким: завдання подолання бідності окреслено у Цілях сталого розвитку (на 2015–2030 рр.) та Цілях розвитку тисячоліття (на 2000–2015 роки) [7] – базових документах ООН, що регламентують діяльність світової спільноти у XXI ст. Про подолання бідності йдеться у розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів на 2020 р. з реалізації Стратегії подолання бідності» [6], у «Реформі відновлення та розширення – розбудові суспільства для людей різного віку в Україні» [10]. Питанням бідності присвячені праці вітчизняних і зарубіжних науковців, економістів, соціологів, фахівців з державного управління – О. Бурлака [2], Т. Кришевського [11], Е. Лібанової [1], Х. Махмудова [2], О. Мельничук [13], Перегудової [4], О. Рудакевич [11], Г. Пчелянської [9], А. Хоменко [13]. Однак, незважаючи на значну кількість досліджень, вивчення причин поширення бідності та вироблення ефективних стратегій

подолання залишаються актуальними, особливо в контексті українських соціально-економічних реалій.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні феномену бідності, аналізі її причин та критеріїв визначення, а також у розробленні можливих стратегій подолання в умовах сучасного суспільства.

Виклад основного матеріалу. За визначенням дослідників, «бідність – це соціальне явище, що характеризується відсутністю необхідних матеріальних засобів для того, щоб провадити «нормальне» (відповідно до норм прийнятих суспільством) життя» [4, с. 283]. Подолання бідності є однією з головних цілей сталого розвитку ООН (SDG № 1). У цьому контексті бідність розглядається не лише як економічна проблема, а як перешкода сталому розвитку суспільства, соціальній згуртованості, рівності можливостей і екологічній безпеці.

Боротьба з бідністю передбачає:

- розвиток інклюзивної економіки;
- зменшення соціальних нерівностей;
- підвищення доступу до освіти та охорони здоров'я;
- забезпечення гідної праці;
- модернізацію інфраструктури.

Бідність тісно пов'язана з демографічними процесами, а саме: зниженням народжуваності, зростанням смертності, старінням населення. Бідність також є одним з основних чинників трудової міграції. Низькі заробітні плати, нестабільність зайнятості та обмежені можливості розвитку змушують людей шукати роботу за кордоном. Для України трудова міграція стала масштабним явищем, що водночас зменшує рівень бідності серед родин мігрантів, але створює демографічні та економічні проблеми – дефіцит робочої сили, скорочення бази оподаткування, втрату професійних кадрів.

Бідність значною мірою пов'язана з ефективністю функціонування державних інституційних факторів, якими є:

- недосконалість системи соціального захисту;
- низький рівень адресності соціальних програм;
- корупція та неефективний розподіл ресурсів;
- недостатній розвиток інфраструктури;
- нерівний доступ до адміністративних послуг.

Філософ Аристотель свого часу стверджував, що державі треба думати про бідних, адже бідність породжує бунт і злочини, що держава зі значною часткою бідних приречена на загибель. Отже, визначальна роль у подоланні бідності має належати державі як соціально-політичному інституту, що здійснює регулювання життя суспільства, захищає та підтримує його соціальну, економічну та політичну структури [3, с. 64].

Бідність є багатофакторним явищем, що виникає внаслідок взаємодії економічних, соціальних, політичних, інституційних, культурних та демографічних чинників. Розуміння причин бідності дозволяє розробляти більш ефективні стратегії її подолання та сприяти формуванню інклюзивної економіки. Економічні чинники є базовими у формуванні бідності, оскільки рівень

доходів, структура економіки, зайнятість і продуктивність праці безпосередньо впливають на добробут суспільства.

Однією з ключових причин бідності є недостатній рівень доходів, пов'язаний зі структурою економіки, низькою продуктивністю праці та відсутністю високотехнологічних секторів. В Україні це проявляється у високій частці низькооплачуваної праці, значному розриві між зарплатами у різних галузях, низькій частці заробітної плати у структурі ВВП порівняно з країнами ЄС, деформації ринку праці через війну та міграцію.

Безробіття є одним з найсильніших факторів збільшення рівня бідності. Воно знижує купівельну спроможність населення, зменшує податкові надходження, підвищує навантаження на соціальну систему. Особливо небезпечними є тривале безробіття, сезонне безробіття, неповна зайнятість, вимушена міграція, втрата роботи через воєнні дії.

Інфляційні процеси знижують реальні доходи населення, особливо у груп з низькими доходами, де значна частина витрат припадає на харчування. Постійне зростання цін призводить до зниження купівельної спроможності та підвищення ризику бідності.

Девальвація національної валюти також впливає на рівень бідності через подорожчання імпортованих товарів, палива, ліків та обладнання.

Бідність часто є наслідком застарілої структури економіки, що не відповідає вимогам сучасного ринку. В Україні це проявляється у: низькій частці продукції з високою доданою вартістю; домінування сировинних галузей; недостатньому розвитку інноваційного сектора; слабкій інтеграції у глобальні ланцюги виробництва; високій енергетичній залежності.

Тіньова економіка, за оцінками різних експертів, становить 30-40% від ВВП України. Це призводить до: низької сплати податків; відсутності соціального захисту працівників; прихованої зайнятості; зниження реальних доходів у статистиці; обмеження можливостей держави боротьби з бідністю.

Тінізація також сприяє поширенню бідності, коли особа працює, але не отримує соціальних гарантій та стабільного доходу.

Соціально-демографічні умови визначають групи населення, які є найбільш вразливими до бідності. Низький рівень освіти є однією з найсильніших причин бідності. До груп ризику належать: багатодітні родини, одинокі батьки, особи з інвалідністю, пенсіонери, внутрішньо переміщені особи, ветерани війни.

Бідність частіше спостерігається серед неповних сімей, багатодітних родин, сімей з особами з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб.

Високі витрати на дітей, недостатність соціальних послуг, низькі зарплати створюють ризики бідності навіть для працюючих батьків.

Рівень бідності суттєво різниться між регіонами. У сільській місцевості бідність значно поширеніша через низьку зайнятість, слабку інфраструктуру, відсутність доступу до якісної медицини та освіти, низьку зарплату в аграрному секторі.

Політична стабільність та ефективність державних інститутів мають критичне значення для подолання бідності. Ефективність програм боротьби з бідністю значною мірою залежить від прозорості й підзвітності державних інституцій. Політичні кризи, зміна пріоритетів уряду, а також війна можуть суттєво поглиблювати бідність. Військові конфлікти руйнують інфраструктуру, призводять до втрати роботи, спричиняють міграцію, збільшують навантаження на державний бюджет. В Україні ці наслідки проявилися особливо гостро після 2022 р.

Війна в Україні спричинила різке зростання витрат держави, втрату робочих місць, руйнування інфраструктури, внутрішню міграцію, збільшення соціального навантаження на бюджет. Особливо вразливими стали внутрішньо переміщені особи, сім'ї військовослужбовців, люди, які втратили житло та роботу, мешканці прифронтових територій, особи з інвалідністю внаслідок війни.

Економічні чинники є основними у формуванні та відтворенні бідності, оскільки саме економіка визначає рівень зайнятості, доходів населення, продуктивність праці, інвестиційну привабливість і здатність держави забезпечувати соціальний захист. Вони взаємопов'язані і часто підсилюють один одного, формуючи «порочне коло бідності». Основні економічні чинники, що визначають масштаби й глибину бідності:

1. Низький рівень доходів населення та їх нерівномірність. Для України характерні такі особливості: високий відсоток населення отримує зарплати на рівні або трохи вищому за мінімальні; наявна значна різниця між доходами у різних секторах (IT – найвищі, бюджетний сектор – найнижчі); різниця між доходами у містах і селах сягає 2-3 разів; значна частка населення працює у неформальному секторі, не отримуючи повний пакет соціальних гарантій.

2. Високий рівень безробіття, неповної та нестабільної зайнятості. Форми зайнятості, що сприяють бідності: неповна та сезонна зайнятість – характерна для сільського господарства, будівництва, сфери послуг; нестабільна зайнятість – короткострокові або тимчасові договори; гіг-економіка – відсутність гарантій, соціального пакета, страхування; вимушена зайнятість не за спеціальністю через брак робочих місць. В Україні нестабільна зайнятість поширена серед молоді, працівників сільської місцевості, внутрішньо переміщених осіб та жінок після декрету.

3. Інфляційні процеси та знецінення доходів. Інфляція є макроекономічним фактором, що безпосередньо впливає на рівень бідності. За високої інфляції реальні доходи населення зменшуються, особливо серед малозабезпечених груп, які значну частку доходу витрачають на харчові продукти та комунальні послуги. Інфляція сприяє зниженню купівельної спроможності; зростанню витрат на базові товари; погіршенню доступу до медичних послуг; зменшенню можливостей для накопичення; збільшенню соціальної нерівності.

4. Девальвація національної валюти та її наслідки. Девальвація призводить до подорожчання

імпортних товарів (палива, ліків, техніки, будматеріалів), що знижує рівень життя населення. Водночас виробничі підприємства стикаються з підвищенням витрат, що може призвести до скорочення персоналу, уповільнення інвестицій і зростання тінізації бізнесу.

Для малозабезпечених домогосподарств девальвація означає: підвищення цін на життєво необхідні товари; подорожчання комунальних послуг; скорочення можливостей для лікування та освіти; зниження рівня реальних соціальних виплат.

5. Структурні дисбаланси економіки. Структура економіки є одним з найглибших чинників, що визначають рівень бідності. Для України характерні такі структурні проблеми: домінування низько технологічних і сировинних галузей (металургія, аграрний сектор); низький сектор переробки продукції; недостатня модернізація промисловості; застарілі виробничі фонди; слабкий розвиток інноваційних підприємств і стартапів.

6. Тінізація економіки та прихована зайнятість. Висока частка тіньової економіки є характерною для країн з перехідною економікою. Тінізація сприяє поширенню бідності, оскільки: працівники отримують зарплату в конвертах, що позбавляє їх соціальних гарантій; реальні доходи не відображаються в статистиці, що ускладнює планування соціальної політики; бюджет недоводить кошти, які могли б бути використані для боротьби з бідністю; неформальна зайнятість створює умови для експлуатації працівників; відсутність трудових договорів робить працівника соціально незахищеним.

7. Низька продуктивність праці. Продуктивність праці є важливим індикатором економічного розвитку. Висока продуктивність забезпечує обсяг виробництва, який дозволяє підвищувати зарплати, інвестувати в розвиток підприємств, збільшувати бюджетні надходження. Низька продуктивність праці спричиняє низькі доходи, відсутність можливості інвестувати у людей, технічну відсутність підприємств, невисоку конкурентоспроможність на світових ринках.

8. Недостатні інвестиції та слабкий розвиток підприємництва. Інвестиції є головним фактором створення нових робочих місць та нарощування економічного потенціалу. Проте інвестори часто уникають країн з високими ризиками, політичною нестабільністю та слабкими інституціями.

Недостатні інвестиції призводять до браку нових підприємств, відсутності модернізації виробництва, скорочення робочих місць, зниження конкуренції, повільного зростання зарплат. Сектор малого та середнього бізнесу, який є основним драйвером зайнятості у розвинених країнах, в Україні також розвивається уповільнено через складні регуляції, дорогі кредити, податковий тиск і корупцію.

9. Економічна нерівність та концентрація капіталу. Економічна нерівність є не лише наслідком, а й причиною бідності. Якщо значна частина доходів і капіталу концентрується у вузькій групі осіб, ресурси не потрапляють до широких мас населення.

Наслідки високої нерівності: зникнення соціальної мобільності; обмежений доступ до якісної освіти; зростання недовіри до інституцій; формування економічних бар'єрів, які важко подолати. У суспільствах з високою нерівністю бідність стає більш тривалою та «спадковою».

10. Вплив війни та економічних шоків на поглиблення бідності. Воєнні дії є одним з найпотужніших факторів деградації та поширення бідності. В Україні війна спричинила: руйнування підприємств та інфраструктури: скорочення робочих місць, переміщення мільйонів людей, зростання бюджетного дефіциту, зменшення інвестиційної активності, зміщення державних пріоритетів із соціальних програм на оборону. Унаслідок цього сформувалися нові групи ризику: внутрішньо переміщені особи, ветерани війни, сім'ї загиблих, люди, що втратили житло і роботу.

Отже, економічні чинники є визначальними у формуванні рівня бідності. Вони охоплюють питання доходів, зайнятості, продуктивності праці, структури економіки, інвестиційного клімату, інфляції та інституційної спроможності держави. Комплексне розуміння цих факторів дозволяє формувати економічну політику, спрямовану на зменшення нерівності, розвиток людського капіталу, створення умов для сталого зростання.

11. Культурні та психологічні чинники відіграють основну роль у формуванні і відтворенні бідності. Вони визначають мотивацію, моделі поведінки, ставлення до освіти, праці, ризику та майбутнього. Негативні установки, соціальна ізоляція, низький рівень фінансової грамотності, стрес і стагнація створюють додаткові бар'єри для виходу з бідності. Подолати ці чинники можливо лише шляхом комплексних соціальних програм, розвитку освіти, підвищення психологічної стійкості населення, формування соціального капіталу та зміцнення довіри до інституцій.

Державна стратегія подолання бідності включає: підвищення рівня зайнятості, розвиток системи соціального захисту, інвестиції в освіту та охорону здоров'я, забезпечення рівного доступу до послуг. Стратегія подолання бідності будується на основі кількох фундаментальних принципів:

1. Комплексного підходу. Бідність не може бути подолана лише монетарними інструментами. Ефективна політика повинна включати заходи підтримки доходів, програми зайнятості, доступ до освіти та охорони здоров'я, розвиток інфраструктури, психологічну підтримку населення, інновації та цифровізацію соціальних послуг.

2. Пріоритет розвитку людського капіталу. Інвестиції у знання, навички, здоров'я та соціальну активність є найефективнішим інструментом зменшення бідності у довгостроковій перспективі.

3. Орієнтація на вразливі групи. Серед ключових цільових груп виділяємо сім'ї з дітьми, людей з інвалідністю, ВПО, ветеранів та сім'ї загиблих, безробітних та зайнятих з низькими доходами, сільське населення.

4. Регіональна диференціація. Україна має значні регіональні диспропорції у доходах, доступі

до послуг, рівні безробіття та економічному потенціалі. Стратегія повинна передбачати індивідуальні підходи для різних територій.

5. Цифровізація як ключовий інструмент. Застосування технологій (наприклад, «Дія», електронні реєстри, автоматизований моніторинг доходів) підвищує прозорість, ефективність і швидкість надання соціальної допомоги.

Основні напрями державної стратегії подолання бідності:

1. Підвищення рівня зайнятості та розвиток людського капіталу. Держава реалізує заходи, спрямовані на встановлення економічно обґрунтованого рівня мінімальної зарплати, детінізацію ринку праці, реформу податкової системи, стимулювання підвищення зарплат у бюджетному секторі, збільшення прожиткового мінімуму та його реальне наближення до фактичного. Важливим аспектом є боротьба з неформальною зайнятістю, яка знижує як доходи громадян, так і можливості держави надавати соціальну підтримку.

2. Розвиток ринку праці та зайнятості. Ефективна зайнятість – ключовий фактор зниження бідності. Стратегія включає: підтримку малого та середнього бізнесу; створення нових робочих місць у сфері послуг, ІТ, агросекторі; розвиток професійно-технічної освіти; перепідготовку кадрів відповідно до потреб ринку; активні програми сприяння зайнятості (гранти, ваучери, компенсації роботодавцям). Окрема увага приділяється трудовій міграції: створення умов для повернення мігрантів, формування конкурентного середовища для їх працевлаштування в Україні.

3. Модернізація системи соціального захисту. Стратегічні пріоритети такі: адресність соціальних виплат, автоматизація призначення допомоги, впровадження електронних реєстрів соціальних послуг, заміна пільг на грошові адресні компенсації, розвиток соціальних послуг громадського рівня (догляд, реабілітація, патронаж), особливо важливо забезпечити підтримку для громад, які постраждали внаслідок бойових дій. Підтримка вразливих категорій населення – важливість забезпечення адресності соціальної допомоги: субсидії, грошові виплати, програми працевлаштування, реабілітаційні послуги.

4. Інвестиції в освіту та розвиток людського капіталу. Освіта відіграє вирішальну роль у формуванні економічних можливостей громадян. Тому стратегія передбачає: оновлення змісту освіти відповідно до потреб ринку, цифровізацію навчального процесу, розвиток дистанційної освіти та безкоштовних курсів, державні програми перекваліфікації, забезпечення доступності освіти для дітей із вразливих сімей.

В умовах війни освіта має додаткове значення як фактор психологічної стабільності та соціальної інтеграції.

5. Зміцнення системи охорони здоров'я. Стан здоров'я населення безпосередньо впливає на його економічні можливості. Тому держава впроваджує: модернізацію медичних закладів, забезпечення доступу до медичних послуг сільській місцевості,

розвиток системи сімейної медицини, програми психологічної підтримки, реабілітація військових та цивільних постраждалих від війни. Здоров'я населення є одним з ключових компонентів багатовимірної бідності.

6. Розвиток інфраструктури та регіональної економіки. Бідність часто має територіальний характер. Для розв'язання цієї проблеми необхідно відновлювати дороги, водопостачання, електромережі; розвивати локальні економіки та промислові парки; модернізувати транспорт та логістику; підтримувати розвиток зеленої енергетики; стимулювати інвестиції у громади. Децентралізація створила умови для ефективного використання ресурсів, але потребує подальшого зміцнення фінансової автономії громад.

7. Підтримка вразливих груп населення у період війни. Окремо стратегія виділяє ветеранів війни, сім'ї загиблих, мешканців де окупованих територій, людей, які втратили житло, підприємців, які постраждали внаслідок бойових дій. Інструменти підтримки включають фінансову допомогу, житлові програми, реабілітацію, психологічну підтримку, перекваліфікацію та соціальний супровід.

Механізми реалізації стратегії подолання бідності такі:

1. Нормативно-правовий механізм, що передбачає ухвалення законів, постанов та реформ, що регулюють мінімальні соціальні стандарти, порядок надання соціальної допомоги, регулювання ринку праці, підтримку підприємництва, бюджетну політику, цифровізацію соціальної сфери.

2. Фінансово-економічний механізм, що включає формування цільових бюджетних програм, співпрацю з міжнародними партнерами (ЄС, ООН, Світовий банк), залучення інвестицій, розвиток державних і місцевих соціальних фондів, партнерство з бізнесом.

3. Інституційний механізм, який здійснюється за участю Міністерства соціальної політики, Міністерства економіки, Міністерства освіти і науки, органа місцевого самоврядування, громадських та благодійних організацій. Ефективна взаємодія між цими структурами визначає успішність соціальної політики.

4. Цифровий механізм, який дозволяє зменшити корупційні ризики, автоматизувати призначення соціальної допомоги, забезпечити адресність виплат, інтегрувати державні реєстри, спростити взаємодію громадян із державою. Сервіси «Дія», «Соціальна громада», «Е-субсидії» стали важливим елементом сучасної стратегії.

5. Моніторинг та оцінювання ефективності. Важливо не лише впроваджувати політику й контролювати її результати. Для цього держава використовує статистичні дослідження, аналіз багатовимірної бідності, оцінку ефективності бюджетних програм, соціологічні опитування, аудит соціальних послуг. Моніторинг дозволяє своєчасно коригувати стратегію відповідно до економічних та соціальних змін.

Висновки. Державна стратегія подолання бідності в Україні є багаторівневою системою,

спрямованою на комплексне вирішення економічних, соціальних, психологічних та інституційних проблем. Її ефективність залежить від узгодженості дій державних органів, розвитку ринку праці, інвестицій у людський капітал, модернізації соціального захисту та цифровізації послуг. В умовах війни стратегія потребує адаптацій, посилення підтримки вразливих груп та розширення інструментів реабілітації та соціальної інтеграції.

Використання ІІІ-інструментів. При підготовці статті ІІІ-інструменти використовувались для пошуку джерел інформації та перевірки орфографії.

Список джерел інформації

1. Лібанова Е.М. (2020). *Бідність населення України: методологія, методика та практика аналізу*. Нац. академія наук України, Ін-т демографії та соц. досліджень ім. М.В. Птухи. Умань : Видавець «Сочинський М.М.». 456 с.
2. Махмудов Х.З., Бурлака О.А., Бурлака О.П. (2011). *Проблеми бідності населення України та шляхи їх розв'язання*. С. 157–162. Retrieved from <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/2011/01/157.pdf>
3. Нікітченко А.М., Грень Л.М. (2024). Бідність: основні причини поширення та стратегії подолання. Актуальні проблеми соціального розвитку в суспільстві змін : *Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції 28-30 березня 2024 р.*, м. Харків. За заг. ред. Кіпенського А.В. Х. : НТУ «ХПІ». 187 с. С. 62–64.
4. Перегудова Т.В. (2022). Наслідки війни в Україні для національного ринку праці та напруги підтримки зайнятості. *Проблеми економіки*. № 2 (52). С. 184–191. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2022-2-184-191>
5. *Підходи до вивчення феномену бідності та їх еволюція*. Retrieved from <https://studies.in.ua/socialna-polityka-derzhavy/3484-pdhodi-do-vivchennya-fenomena-bdnost-ta-yih-evolyucya.html>
6. Про затвердження плану заходів на 2020 рік з реалізації Стратегії подолання бідності. Затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 березня 2020 р. № 202-р. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/202-2020-%D1%80#Texthttps://zakon.rada.gov.ua/laws/show/202-2020-%D1%80#Text39>
7. Про Цілі сталого розвитку України до 2030 року: Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
8. Пчелянська Г.О. (2017). Бідність населення та її вплив на формування продовольчої безпеки *Бізнесінформ* № 8. С. 167–172. Retrieved from https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2017-8_0-pages-167_172.pdf
9. *Раптова бідність: постановка проблеми, шляхи вирішення* : аналітична записка. Retrieved from <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/socialna-politika/raptova-bidnist-postanovka-problemi-shlyakhi-virishennya>
10. Реформа, відновлення та розширення – розбудова суспільства для людей різного віку в Україні. Retrieved from <https://www.msp.gov.ua/news/23714.html?PrintVersion>
11. Рудакевич О., Кришевський Т. Бідність як соціальне зло. Retrieved from http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/11696/1/2016_rud_kryshevsky.pdf
12. Стратегія подолання бідності. Затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 р. № 161-р. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-2016-%D1%80#n10>

13. Хоменко А.Р., Мельничук О.В. (2024). Проблеми бідності в Україні. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів*. Вінниця. С. 715–719.

14. Цілі розвитку тисячоліття 2000-2015 роки: виклики та досягнення. Retrieved from <https://pon.org.ua/international/4297-cili-rozvitku-tisyacholittya-2000-2015-roki.html>

References (transliterated)

1. Libanova E.M. (2020). Bidnist naselennia Ukrainy: metodolohiia, metodyka ta praktyka analizu. Nats. akademiia nauk Ukrainy, In-t demohrafii ta sots. doslidzhen im. M.V. Ptukhy. Uman : Vydavets «Sochinskyi M.M.». 456 s.

2. Makhmudov Kh.Z., Burlaka O.A., Burlaka O.P. (2011). Problemy bidnosti naselennia Ukrainy ta shliakhy yikh rozviazannia. S. 157–162. Retrieved from https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/2011/01/15_7.pdf

3. Nikitchenko A.M., Hren L.M. (2024). Bidnist: osnovni prychny poshyrennia ta stratehii podolannia. Aktualni problemy sotsialnoho rozvytku v suspilstvi zmin : Materialy II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii 28-30 bereznia 2024 r., m. Kharkiv. Za zah. red. Kipenskoho A.V. Kh. : NTU «KhPI». 187 s. S. 62–64.

4. Perehudova T.V. (2022). Naslidky viiny v Ukraini dlia natsionalnoho rynku pratsi ta napriamy pidtrymky zainiatosti. Problemy ekonomiky. № 2 (52). S. 184–191. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2022-2-184-191>

5. Pidkhody do vyvchennia fenomenu bidnosti ta yikh evoliutsiia. Retrieved from <https://studies.in.ua/socialna-polityka-derzhavy/3484-pdhodi-do-vivchennya-fenomenu-bdnost-ta-yih-evolyuciya.html>

6. Pro zatverdzhennia planu zakhodiv na 2020 rik z realizatsii Stratehii podolannia bidnosti. Zatverdzheno rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 3 bereznia 2020 r. № 202-r. Retrieved from

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/202-2020%D1%80#Text><https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/202-2020%D1%80#Text39>

7. Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy do 2030 roku: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 30 veresnia 2019 r. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

8. Pchelianska H.O. (2017). Bidnist naselennia ta yii vplyv na formuvannia prodovolchoi bezpeky Biznesinform № 8. S. 167–172. Retrieved from https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2017-8_0-pages-167_172.pdf

9. Raptova bidnist: postanovka problemy, shliakhy vyrishennia : analitychna zapyska. Retrieved from <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/socialna-politika/raptova-bidnist-postanovka-problemi-shlyakhi-virishennya>

10. Reforma, vidnovlennia ta rozshyrennia – rozbudova suspilstva dlia liudei riznoho viku v Ukraini». Retrieved from <https://www.msp.gov.ua/news/23714.html?PrintVersion>

11. Rudakevych O., Kryshevskyi T. Bidnist yak sotsialne zlo. Retrieved from http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/11696/1/2016_rud_kryshevsky.pdf

12. Stratehiia podolannia bidnosti. Zatverdzheno rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16 bereznia 2016 r. №161-r. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-2016-%D1%80#n10>

13. Khomenko A.R., Melnychuk O.V. (2024). Problemy bidnosti v Ukraini. Aktualni problemy suchasnoi nauky v doslidzhenniakh molodykh uchenykh, kursantiv ta studentiv. Vinnytsia. S. 715–719.

14. Tsili rozvytku tysiacholittia 2000-2015 roky: vyklyky ta dosiahnennia. Retrieved from <https://pon.org.ua/international/4297-cili-rozvitku-tisyacholittya-2000-2015-roki.html>

Надійшла (received) 18.11.2025

Прийнята (accepted) 20.12.2025

Дата публікації (publication date) 23.01.2026

Відомості про авторів / About the Authors

Грень Лариса Миколаївна (Hren Larysa) – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», доктор наук з державного управління, професор кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами ім. академіка І.А. Зязюна; Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4466-6018> ;

Варавін Владислав Романович (Varavin Vladyslav) – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти; м. Харків, Україна.